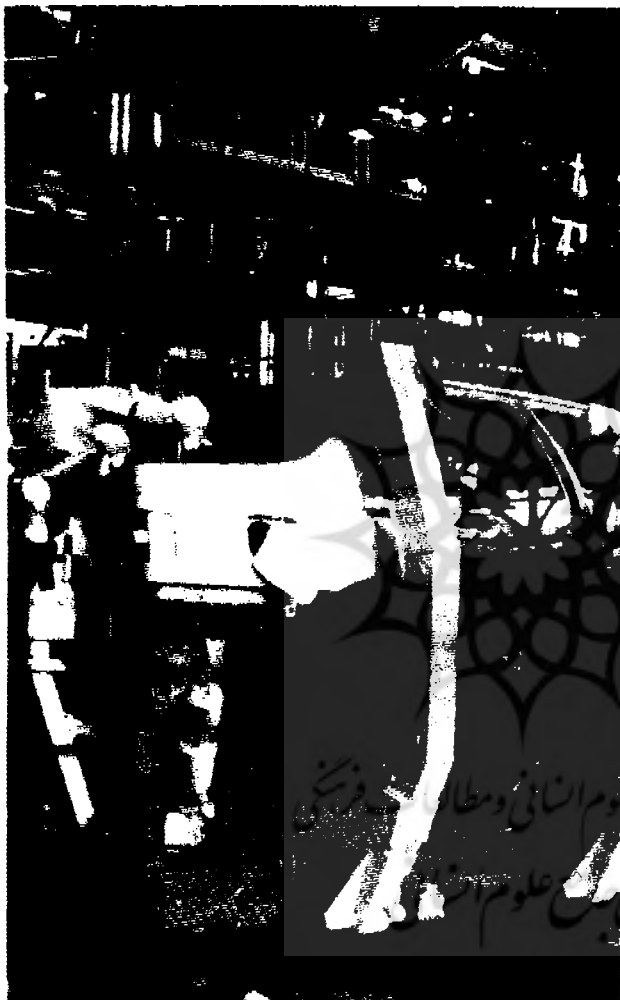

عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی

و

اثرات آن بر توسعه صادرات غیر نفتی

اشاره:

بحث درباره پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی از حدود سه سال پیش مطرح شده است. کارشناسان اقتصادی با عنایت به دگرگونی شرایط تجارت بین‌المللی به ویژه از قرن آینده که دسترسی به بازارهای خارجی را قانونمند می‌سازد، مطالعه و بررسی درباره عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی را ضروری می‌دانند.

جمهوری اسلامی ایران با اجرای دو برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، زمینه مساعدی را برای بهبود ساختار اقتصادی، رشد سرمایه‌گذاری‌های تولیدی - صنعتی به وجود آورده است. از سوی دیگر با عنایت به محدودیت منابع نفت و ضرورت کاهش وابستگی به صادرات این ماده و کسب درآمد ارزی از این طریق برای تأمین نیازهای وارداتی، رشد صادرات غیر نفتی برای ادامه حیات اقتصادی کشور الزامی است.

توسعه صادرات غیر نفتی، تقویت توان رقابت تولیدات داخلی، بهبود کیفیت محصولات و بازاریابی و دسترسی به بازارهای بین‌المللی را می‌طلبد. از این رو به نظر برخی کارشناسان اقتصادی با چارچوب جدید تجارت بین‌المللی، دسترسی به بازار کالاها و خدمات کشورهای مختلف جهان بر اساس توافقنامه تجارت چندجانبه بر مبنای قواعد و ضوابط خاصی امکان‌پذیر است.

کشورهایی که در خارج از سازمان تجارت جهانی به فعالیتهای اقتصادی و تجاری خود ادامه می‌دهند قادر نخواهند بود که از مزایای مربوط به دسترسی به بازارهای کشورهای عضو این سازمان، حذف موانع گمرکی و تعرفه‌های حداقل، برخوردار شوند. در این صورت صادرات این‌گونه کشورها محدودتر و واردات آنها با هزینه بیشتری تأمین خواهد شد. لذا فرآیند حرکت به سوی ادغام در تجارت جهانی، موضوع عضویت در سازمان تجارت جهانی و ایجاد زمینه‌های مناسب برای تولید و صادرات به کشورهای عضو سازمان مذکور را قابل طرح و بررسی می‌سازد.

در این گزارش موضوع نحوه عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی، تأثیر این عضویت بر رشد صادرات غیر نفتی و نقطه نظرات مسؤولان و کارشناسان اقتصادی در این باره را با هم می‌خوانیم.

عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی

جمهوری اسلامی ایران هنوز در خصوص پذیرش تعهدات مترتب بر موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت (گات ۱۹۴۷) تصمیم‌گیری نکرده است، لذا از اعضای اصلی «سازمان تجارت جهانی» نخواهد بود. ایران می‌بایست تمامی تعهدات در رابطه با گات و سازمان تجارت جهانی (گات ۱۹۴۴) را بپذیرد. این تعهدات اولاً مستلزم گشایش بخشی از بازارهای داخلی به روی تمامی کالاها اعم از صنعتی، کشاورزی و منسوجات و نیز رفع موانع غیرتعرفه‌ای در دوره زمان‌بندی معینی خواهد بود. ثانیاً اصول دولت کامله‌الوداد و رفتار ملی باید به بخشهای معینی از خدمات تسری پیدا کند. ثالثاً در خصوص حقوق مالکیت معنوی باید رفتاری را در پیش گیرد که برای صاحبان این حقوق حمایت‌هایی را به‌وجود می‌آورد. اگر چه پذیرش این تعهدات (الزامات گات ۱۹۹۴) آزادی عمل و اختیارات کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی را در تنظیم سیاستهای تجاری و حیطه‌های خاص از سیاستگذاری اقتصادی محدود می‌کند و با وضعیت کنونی جمهوری اسلامی ایران سازگاری ندارد.

*** جمهوری اسلامی ایران هنوز در خصوص پذیرش تعهدات مترتب بر موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت (گات ۱۹۴۷) تصمیم‌گیری نکرده است. برای عضویت در سازمان تجارت جهانی می‌بایست تمام تعهدات مربوط به گات و سازمان تجارت جهانی را بپذیرد.**

با این وصف به اعتقاد برخی از

صاحب‌نظران اقتصادی، پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی در آینده ضروری است، زیرا که اولاً ایران در منطقه‌ای قرار دارد که تقریباً تمام همسایگانش یا عضو یا عضو ناظر در گات می‌باشند، ثانیاً بخش قابل توجهی از مبادلات تجاری ایران با شرکایی است که در گات عضویت دارند.

نکته قابل توجه در عضویت ایران در گات، روابط تجاری احتمالی با رژیم اشغالگر قدس می‌باشد و در این حالت امتیازهایی که ایران به کشورهای عضو گات می‌دهد، شامل این رژیم نیز خواهد شد. البته ماده ۳۵ گات ۱۹۴۷ ماده‌ای است که کشورها بر اساس آن می‌توانند از تعمیم امتیازات خود به کشوری که با عضویت آن در گات موافق نبودند و با این کشور جدیدالورود وارد مذاکره تعرفه‌ای نشده‌اند، امتناع ورزند.

نقطه‌نظران مسؤلان درباره پیوستن به سازمان تجارت جهانی

دکتر علی‌اکبر ولایتی وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران اعلام کرد: پیوستن یا نپیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی بحث مهم، تعیین‌کننده و راه‌بردی در ایران است. وزارت امور خارجه، نظر نهایی را تدوین کرده و به‌زودی در هیأت دولت بررسی و نتیجه نهایی اعلام خواهد شد.

دکتر ولایتی گفت: پیوستن به گات فرمول واحدی ندارد و کشورها بر اساس مذاکراتی که با متعاهدین انجام می‌دهند، اگر بتوانند شرایط خاص خود را تعیین می‌کنند و اغلب کشورها اکنون با شرایط خودشان قرارداد بسته‌اند.

وی با اشاره به ضرورت تشکیل یک گروه مذاکره‌کننده سیاسی، بازرگانی و اقتصادی گفت: آنچه در داخل کشور در

*** دکتر علی‌اکبر ولایتی وزیر امور خارجه: وزارت امور خارجه نظر نهایی درباره پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی را تدوین کرده و به‌زودی بررسی آن در هیأت دولت صورت می‌گیرد و نتیجه نهایی اعلام خواهد شد.**

*** چنانچه هیأت دولت و مجلس شورای اسلامی عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی را تصویب کنند و مقام معظم رهبری آن را تأیید کند، مذاکرات برای پیوستن به این سازمان دو تا سه سال طول می‌کشد.**

*** تصور این موضوع که پیوستن به گات درمان هر دردی است و ترقی و توسعه اقتصادی را به‌دنبال خواهد داشت، سراب است، زیرا سازمان تجارت جهانی بتدریج به یک «سازمان ملل اقتصادی» تبدیل می‌شود.**

رابطه با پیوستن به گات تصویب شود، پیگیری خواهد شد.

وی درباره زمان پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی گفت: اگر این مسئله در هیأت دولت و مجلس شورای اسلامی تصویب شود و مقام معظم رهبری آن را تأیید کند، ممکن است مذاکرات تا رسیدن به نتیجه نهایی دو تا سه سال طول بکشد.

وی گفت: تصور این موضوع که پیوستن به گات درمان هر دردی است و ترقی و توسعه اقتصادی به‌دنبال دارد، سراب است. زیرا سازمان تجارت جهانی به تدریج به یک «سازمان ملل اقتصادی» تبدیل می‌شود.

وزیر امور خارجه گفت: حدود ۸۶ درصد واردات ایران از بیست‌ودو کشوری انجام

می‌شود که فقط سه‌تای آنها (چین، روسیه و آذربایجان) عضوگات نیستند. در مقابل از بیست کشور واردکننده کالا از ایران فقط آذربایجان و چین عضو این سازمان نمی‌باشند.

وی افزود: به این ترتیب پیوستن و نیوستن ایران به گات هر دو مشکلاتی ایجاد می‌کند.

وی گفت: پیوستن به گات در واقع یک تصمیم‌گیری ملی است و از این رو بحث زیادی نیاز دارد و افزود: اگر پیوستن به این سازمان در هیأت دولت تصویب شود، نام‌نویسی خواهیم کرد و وارد مذاکره می‌شویم تا بتوانیم مقداری از شرایط

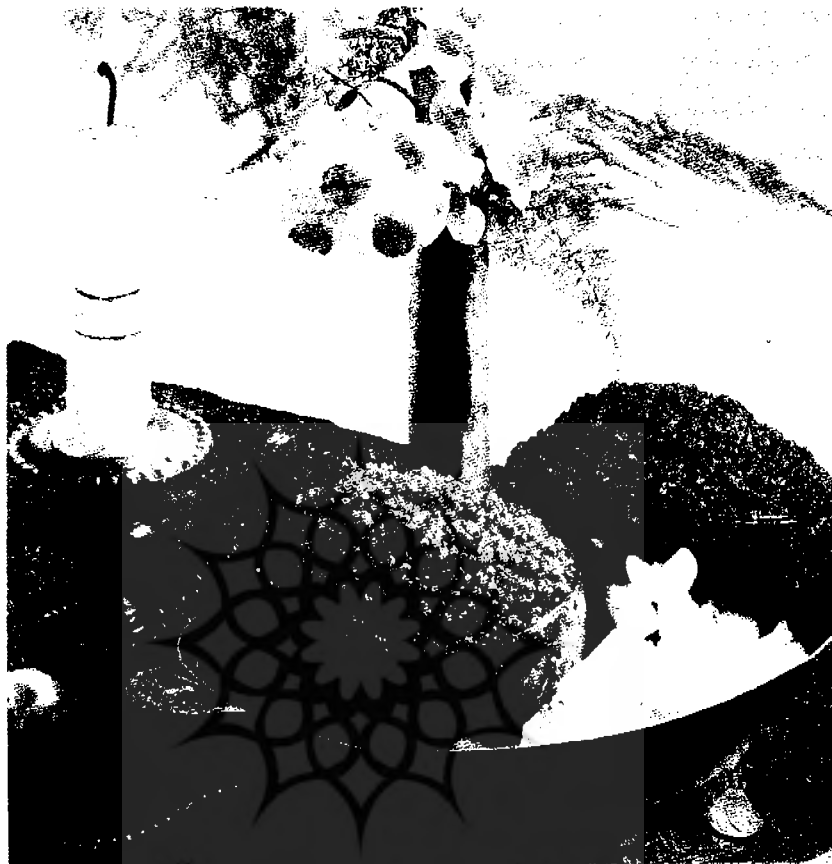
خود را به طرفهای متعاقد بقبولانیم.

وی با اشاره به ضرورت همکاری بخشهای سیاسی و اقتصادی در این زمینه گفت: تفکیک این دو از یکدیگر کاری غیر عملی است و به سود کشور نمی‌باشد.

وزیر صنایع: بیش از ۵۰ درصد صنایع از پیوستن به گات ضربه نمی‌بینند

مهندس نعمت‌زاده وزیر صنایع اعلام کرد: در صورت پیوستن ایران به گات، بیش از ۵۰ درصد صنایع ما به‌طور قطع هیچگونه آسیبی نخواهد دید.

وی افزود: این صنایع حتی بدون تعرفه گمرکی قادر به رقابت می‌باشند، اما احتمال دارد بعضی از صنایع ما در رشته‌های خاص مشکل داشته باشند که باید آنها را بررسی کرد.

شوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

*** مهندس محمدرضا نعمت‌زاده وزیر صنایع: در صورت پیوستن ایران به گات بیش از ۵۰ درصد صنایع کشور به‌طور قطع هیچگونه آسیبی نخواهد دید، اما برخی رشته‌های صنعتی مشکل خواهند داشت که باید بررسی شود.**

*** صنایع کشور برای ورود به بازارهای بین‌المللی در سالهای اخیر، از استاندارد کردن محصولاتشان استقبال کرده‌اند.**

وی در پاسخ به این سؤال که کدام صنایع لطمه خواهند دید، گفت: هنوز زود است که جواب نهایی در این زمینه بدهیم. وی افزود: آمریکا که شاید بیشترین نفع را از آزادسازی تجارت جهانی خواهد داشت، در بعضی از صنایع مانند نساجی آسیبی می‌بیند و پیش‌بینی شده که در این بخش بیکاری افزایش خواهد یافت، در حالی که صنایع نساجی پاکستان و هند نفع می‌برند.

مهندس نعمت‌زاده گفت: اگر بخواهیم درباره پیوستن به گات تصمیم نهایی بگیریم، باید تمهیدات لازم در این زمینه اندیشیده شود و به دو سال

طرح‌ریزی و برنامه‌ریزی نیاز دارد که البته مراحل اولیه آن شروع شده است.

وی درباره استاندارد کالاهای صنعتی ایران به خبرگزاری جمهوری اسلامی گفت: مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران که ۳۴ سال سابقه کار دارد، در سازمان بین‌المللی استاندارد عضو است و علاوه بر آن ایران در ۶۰ کمیته فنی این مؤسسه عضو می‌باشد و فعال نیز هست. از سوی دیگر از آغاز برنامه اول که توسعه صنعتی کشور شروع شد، از جهت کیفیت نیز صنعتگران کشور، فعال بوده‌اند و در حال حاضر بیش از ۱۱۰۰ واحد تولیدی که

۶۳ قلم کالا تولید می‌کنند از مهر استاندارد ملی که مشابه استاندارد بین‌المللی است، برخوردارند.

وی گفت: در برخی کالاها نظیر روغن نباتی و شوینده‌ها، استانداردهای ملی ما از خیلی کشورهای اروپایی بالاتر است.

*** نکته قابل توجه در عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی، روابط تجاری احتمالی با رژیم اشغالگر قدس است. البته ایران می‌تواند بر مبنای ماده ۳۵ گات ۱۹۴۷ از تعمیم امتیازهای خود به این رژیم امتناع نماید.**

وی تصریح کرد: برای آنکه سطح استاندارد محصولات بالا رود، به ارتقاء تکنولوژی و دانش کارکنان صنعت کشور نیاز هست که برنامه‌ریزی در این زمینه انجام شده است.

وی افزود: صنایع کشور برای ورود به بازارهای بین‌المللی، در سالهای اخیر از استاندارد کردن محصولات خود استقبال کرده‌اند.

عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی و اثرات آن بر صادرات غیرنفتی

دکتر مجید صباغ کرمانی مدیرکل امور بین‌الملل وزارت بازرگانی و دبیر کمیته بررسی عضویت ایران در سازمان تجارت

جهانی در گفت‌وگو با خبرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» اظهار داشت: ممکن است عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی در کوتاه‌مدت هیچگونه اثری به ویژه در توسعه صادرات نداشته باشد، اما در میان و بلندمدت شرایطی را ایجاد می‌کند که بتوانیم استراتژی مشخص‌تری برای توسعه صادرات غیرنفتی داشته باشیم.

*** دکتر مجید صباغ کرمانی دبیر کمیته بررسی عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی: عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی در کوتاه‌مدت اثری بر صادرات غیرنفتی ندارد اما در بلندمدت شرایطی را ایجاد می‌کند که بتوانیم استراتژی توسعه صادرات غیرنفتی را مشخص سازیم.**

وی گفت: این استراتژی کمک می‌کند روی برنامه مشخص‌تر و دقیق‌تری حرکت کنیم و منافع جنبی که حاصل می‌شود، به نفع تولید است و سبب می‌شود که قدرت رقابت کالاهای غیرنفتی ایران در بازارهای خارجی تقویت شود.

وی با اشاره به ضرورت قرارگرفتن محصولات کشور در جریان رقابت گفت: اگر قادر به رقابت نباشیم، ضربه خواهیم خورد. با این وصف ممکن است عضویت در سازمان تجارت جهانی در کوتاه‌مدت چالشهایی برای تولیدات کشور ایجاد کند ولی زمینه را برای حضور فعالتر در بازارهای جهانی فراهم می‌سازد.

وی با اشاره به مطلوبیت فزاینده هدف توسعه صادرات غیرنفتی گفت: عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی سبب می‌شود که مزیت‌های نسبی کشور را

بشناسیم، زیرا مزیت نسبی یک بحث ساختاری است که در طول زمان شناخته می‌شود. با شناخت مزیت‌ها می‌توانیم هدف‌گذاری کنیم.

دکتر صباغ کرمانی که رییس گروه اقتصاددانشگاه تربیت‌مدرس نیز می‌باشد، یادآور شد: برای صنایع و کشاورزی در بخشهایی که مزیت نسبی وجود دارد، می‌توان برنامه‌ریزی کرد و میزان تولید و صادرات را افزایش داد و در مقابل مایحتاج کشور را وارد نمود.

وی گفت: اگر مزیت نسبی برخی بخشها نظیر صنایع کانی غیرفلزی، پتروشیمی، نساجی و ... معین شود می‌توان برای این بخشها برنامه توسعه طراحی کرد و به‌طور طبیعی برنامه توسعه در جهت جایگزینی سرمایه‌های مستهلک شده، افزایش کارایی، تغییر و بهبود مدیریت، شناخت بازارهای جهانی و تکنیک‌های بازاریابی، تدوین و سرمایه‌گذاری انجام می‌شود.

وی ماحصل این شیوه حرکت را دسترسی به هدف توسعه صادرات غیرنفتی در ده سال آینده ذکر کرد و افزود: عدم پیوستن به سازمان تجارت جهانی، عدم برنامه‌ریزی و ادامه برنامه‌های روزمره به دنبال دارد.

وی با اشاره به این مطلب افزود که اگر نظام جمهوری اسلامی قصد پیوستن کشور به سازمان تجارت جهانی را دارد باید تمام نهادهای سیاسی و اقتصادی عزم راسخشان را اعلام کنند و میان دولت، مجلس شورای اسلامی و تمام نهادها هماهنگی به‌وجود آید. اگر این هماهنگی نباشد، در عضویت ایران در این سازمان مشکل ایجاد خواهد شد.

وی درباره سابقه اقدام برای عضویت در گات گفت: در سالهای ۱۳۷۰ و ۱۳۷۱

*** درخواست ایران برای عضویت در سازمان تجارت جهانی در یک کمیته کاری بررسی می‌شود و ایران می‌بایست رژیم تجارت خارجی خود را به این کمیته اعلام کند و به تمام سؤالات اعضای کمیته درباره مسائل و سیاستهای اقتصادی پاسخ دهد و تغییرات پیشنهادی این کمیته را اعمال نماید.**

وی سپس گفت: پس از تغییر سیاستهای تجاری کشور مطابق با پیشنهادهای گات، باید مذاکراتی با کشورهای مورد علاقه برای تجارت در زمینه تعرفه کالاها، داشته باشیم به گونه‌ای که دسترسی به بازار ایران برای کشورهای خارجی سهلتر شود.

وی تصریح کرد: در این بخش شرطها و استثنای بسیاری وجود دارد که باید با آنها آشنا باشیم.

دکتر کرمانی گفت: مذاکره برای دسترسی به بازار خدمات مانند بانکداری، بیمه، توریسم، آموزش و پرورش و تعهدات مربوط به دسترسی به این نوع بازارها نیز باید انجام شود. البته حیطه تعهدات ما در این بخش بمراتب کمتر از بازرگانی است.

وی گفت: ورود به سازمان تجارت جهانی در واقع یک راه یکطرفه است و ما

سازمان تجارت جهانی گفت: دولت درخواستی مبنی بر تمایل به عضویت در سازمان تجارت جهانی را به دبیرکل این سازمان تسلیم می‌کند. پس از چرخش درخواست میان کشورهای عضو، یک کمیته کاری برای بررسی عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی تشکیل می‌شود. تعداد اعضای این کمیته نامحدود است و کشورهایی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم با ایران رابطه تجاری دارند، می‌توانند عضو این کمیته باشند.

وی افزود: پس از تشکیل کمیته سه کار عمده باید انجام شود. ابتدا دولت ایران می‌بایست گزارشی از سیاستهای تجاری خود به نام رژیم تجارت خارجی ارائه دهد. در این گزارش باید تمام مسایل اقتصاد ایران به طور جزئی توضیح داده شود. مثلاً مسائل پولی، مالی، سیاستهای ارزی و بازرگانی، حقوق مالکیت معنوی، وضع بخش خدمات باید به کمیته گزارش شود تا بتواند درباره آن بحث و تجزیه و تحلیل صورت گیرد.

وی گفت: ما مسؤول هستیم که به تمام سؤالات اعضای کمیته درباره مسائل اقتصادی پاسخ دهیم. در صورت مصمم بودن به عضویت در سازمان تجارت جهانی، باید تغییرات پیشنهادی کمیته را انجام دهیم.

که دور مذاکرات اروگوئه جریان داشت، موضوع ورود به گات به پیشنهاد وزارت امور خارجه و بازرگانی در هیأت دولت مطرح شد و مقرر گردید پس از خاتمه گفت‌وگوهای اروگوئه مورد بررسی قرار گیرد. به همین جهت هیأت دولت در سال ۷۲ دستور تشکیل کمیته بررسی ورود ایران به گات را صادر کرد که با مشارکت وزارتخانه‌ها و سازمانهای ذیربط تشکیل شد. پتدریج ۲۲ وزارتخانه و سازمان اقتصادی و فرهنگی در این بحث درگیر شدند.

*** عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی سبب می‌شود که مزیت‌های نسبی اقتصاد کشور را بشناسیم و هدف‌گذاری کنیم و سپس برنامه‌ریزی در بخشهای کشاورزی و صنعتی و توسعه تولید و تجارت داشته باشیم.**

وی افزود: در یکسال و نیم اخیر تمام وزارتخانه‌ها و سازمانهای ذیربط بررسی‌های کارشناسی خود را انجام دادند که البته برخی موافق و برخی مخالف عضویت در گات بودند. این جمع‌بندی به هیأت دولت ارجاع شده و بررسی نهایی درباره ورود یا عدم ورود ایران به سازمان تجارت جهانی در هیأت دولت انجام می‌شود. البته هنوز تصمیم نهایی در این زمینه اتخاذ نشده است. وی درباره نحوه عضویت ایران در

باید تابع آن باشیم. ما بر سر کمتر امتیاز دادن باید بحث کنیم نه امتیاز گرفتن و اعطای امتیازات باید بر اساس شناخت کاملی از موقعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور باشد.

دکتر صباغ کرمانی در پاسخ به این سؤال که سازمان تجارت جهانی بیشتر به چه مواردی تأکید دارد، گفت: چون اصل روابط تجاری است، مهمترین مسأله سیاستهای تجاری می‌باشد. به‌ویژه در بخش واردات. زیرا مجوزهایی که تعیین کرده‌ایم، موانع غیرتعرفه‌ای و شرایطی که برای کشورهای مختلف ایجاد کرده‌ایم، آنها روی این مسایل انگشت می‌گذارند. سیاستهای پولی، مالی، ارزی و ... برای آنها بسیار مهم است، اما روی قانون اساسی دست نمی‌گذارند. البته در موقع مذاکره باید طرفهای متعاقد را قانع کنیم که عضویت کشور در سازمان تجارت جهانی مغایر با قانون اساسی کشور نیست. وی درباره احتمال ابهام در این زمینه اظهار داشت: اصول ۴۸ و ۸۱ قانون اساسی کشور جای بحث دارد. اگر مشکلی در این زمینه در مذاکرات به‌وجود آید، باید موضوع را با مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان در میان گذاشت تا حدود حرکت تجاری کشور را تعیین کنند.

وی گفت: تشکیل بانکهای خارجی در ایران با اصل ۸۱ قانون اساسی مغایرت دارد و افزود: البته حدسهای ما به‌طور کامل درست نیست و تنها مرجعی که می‌تواند قانون اساسی را تفسیر کند، شورای

نگهبان است.

وی همچنین گفت: در جریان مذاکرات برای پیوستن به گات باید هیأت مذاکره کننده با شورای نگهبان و مجلس ارتباط مستقیم داشته باشد. درباره تعهداتی که دولت خواهد پذیرفت باید از آنها سؤال شود زیرا سپس تمام این تعهدات به‌صورت یک مجموعه باید در مجلس شورای اسلامی تصویب شود و به تأیید شورای نگهبان برسد.

وی درباره ضرورت عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی گفت: روند تحولات اقتصادی جهان نشان می‌دهد که آزادسازی تجارت یک اصل پذیرفته شده در جهان است و موضوع جهانی شدن و یکپارچه شدن اقتصاد جهانی مطرح است. بنابراین خطر درحاشیه ماندن ملی که در این مسیر حرکت نکنند، وجود دارد. اگر از این جریان کنار باشیم، در حاشیه می‌مانیم.

دکتر کرمانی با اشاره به هدف توسعه صادرات غیرنفتی گفت: یافتن راهبرد توسعه صادرات غیرنفتی بر مبنای تصمیمهای روزمره ممکن نیست و باید مزیت‌های نسبی شناخته شود. با شناخت این مزیتها می‌توان برای افزایش تولید، بهبود کیفیت، یافتن بازارهای خارجی و ... برنامه‌ریزی کرد و بتدریج در بازارهای خارجی رخنه نمود.

وی افزود: اگر به عضویت گات درنیاییم، از تبعات منفی آن درامان نخواهیم بود.

وی با اشاره به افزون شدن حیطه موافقتنامه تجاری چندجانبه نسبت به موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت (گات) گفت: موضوعهای سیاستهای رقابتی، ارتباط تجارت با محیط زیست، استاندارد نیروی کار نیز به موضوعهای گات افزوده

شده و برخی کشورها در نظر دارند موضوع حقوق بشر را نیز مطرح کنند.

* در روند تحولات اقتصاد جهانی،

آزادسازی تجارت اصل پذیرفته شده‌ای است. بنابراین خطر در حاشیه ماندن ملی که در این مسیر حرکت نکنند، وجود دارد. اگر به عضویت گات در نیاییم، از تبعات منفی آن در امان نخواهیم بود.

وی در پایان گفت: حدود ۸۵ درصد واردات کشور از کشورهای عضو گات صورت می‌گیرد و با عضویت در سازمان تجارت جهانی، به‌طور مسلم ما ضرر نخواهیم کرد، بلکه می‌توانیم با آنها بهتر کار کنیم.

آقای اسفندیار امیدبخش مدیر مرکز آموزش بازرگانی وابسته به مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی در مصاحبه با نشریه «بررسی‌های بازرگانی» گفت: گات مجمعی است که حدود نیم قرن از تشکیل آن می‌گذرد. تا سال ۱۹۷۹ عمده‌ترین فعالیت این مجمع کاهش تعرفه‌های گمرکی بر محصولات صنعتی و نیمه‌صنعتی کشورها بوده است. اوایل دهه ۱۹۸۰ کشورهای مختلف جهان به‌ویژه کشورهای در حال توسعه به‌این نتیجه رسیدند که برای حضور و ادغام در اقتصاد و تجارت بین‌الملل نیاز به شرکت فعال در گات است.

وی به تاریخچه فعالیت گات اشاره کرد و گفت: در دهه ۱۹۸۰ شاهد تحولاتی هستیم که زمینه‌ساز حضور و افزایش نقش کشورها در این سازمان است. پس از فروپاشی شوروی، و بی‌اعتبار شدن

الگوهای سوسیالیستی کشورهای در حال توسعه عملاً با یک نظام تجاری مواجه شدند و آن هم اقتصاد بازار بود. در این رهگذر کشورهایی چون هند، که دارای اقتصاد متمرکز و نیمه‌متمرکز بودند و از سیاست جایگزینی واردات حمایت می‌کردند، الگوهای خود را تغییر داده و برای اینکه صنعت خود را به مرحله رقابت‌پذیری بین‌المللی برسانند، بتدریج به سمت استراتژی توسعه صادرات روی آوردند. کشورهای چون کره جنوبی، تایوان، سنگاپور و برخی کشورهای آمریکای لاتین تا رسیدن به توسعه مطلوب صنعتی، الگویی برای کشورهای دیگر در حال توسعه و حتی کشورهایی که دارای مدیریت و اقتصاد متمرکز بودند شدند.

آقای امیدبخش گفت: از سال ۱۹۸۶ به این سو، روند عضویت در گات افزایش یافت و کشورهای در حال توسعه سعی کردند با رفع موانع و محدودیت‌های تجاری، خود را به اقتصاد بین‌الملل متصل کنند. به دیگر سخن این‌گونه کشورها به این نتیجه رسیدند که برای توسعه و برخورداری از تحولات صنعتی و تکنولوژیک فقط یک راه وجود دارد و آن هم توسعه صادرات و ادغام در نظام اقتصاد بین‌الملل می‌باشد. در این رهگذر ابزار مهم رسیدن به این هدف، آزادسازی تجاری بود.

وی گفت: امروزه کشورهای زیادی از جمله همایه تازه استقلال یافته شوروی

سابق مشتاقانه درخواست عضویت در سازمان تجارت جهانی را دارند و بسوی آزادسازی تجاری و توسعه صادرات گام برمی‌دارند.

اسفندیار امیدبخش مدیر مرکز آموزش بازرگانی:

* آزادسازی تجاری به صورت تدریجی و مرحله‌ای باید انجام شود تا محیط اقتصادی کشور برای بهره‌برداری از مزایای اقتصاد بین‌المللی آماده شود.

* عضویت در سازمان تجارت جهانی، گام اساسی برای حضور فعال در نظام اقتصاد بین‌المللی است.

* مشکل توسعه صادرات، تعرفه‌های گمرکی نیست، بلکه نظام صادراتی اشکال دارد. با ساختار تجاری کنونی، عضویت در سازمان تجارت جهانی به نفع ایران نیست.

* هدف از آزادسازی تجاری، بهره‌گیری از تحولات و نوآوری‌های فنی برای توسعه صادرات است.

* برای عضویت در سازمان تجارت جهانی باید ساختار تجاری تغییر یابد و مسأله عضویت در چارچوب سیاست‌های کلی توسعه و تجارت دنبال شود.

* تحولات دهه ۱۹۸۰، زمینه‌ساز حضور و افزایش نقش کشورهای در حال توسعه در موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت (گات) شد. کشورهای دارای اقتصاد متمرکز و نیمه‌متمرکز الگوهای توسعه را تغییر دادند و برای رقابت‌پذیری صنعت در بازار بین‌المللی، به سمت راهبرد توسعه صادرات پیش رفتند.

وی به موقعیت ایران برای عضویت در سازمان تجارت جهانی اشاره کرد و گفت: یکی از موارد عمده‌ای که در این بحث وجود دارد تعدد نظراتی است که برای عضویت در این سازمان وجود دارد. در این راستا کارشناسان، تحلیلگران، محققین، پژوهشگران، اساتید دانشگاه‌ها و مسؤولان کشور، هر کدام از منظرهای خاص با این سازمان برخورد کرده‌اند و نتایج متفاوت گرفته‌اند که به نظر من تمامی کسانی که به این سازمان نظر دوخته‌اند، با روش یکسان موضوع را مورد بررسی قرار نداده‌اند و روشها متفاوت بوده و طبعاً نتایج حاصله نیز متفاوت است.

آقای امیدبخش گفت: باید ابتدا نقطه نظرات بررسی‌کنندگان را نسبت به این سازمان به یکدیگر نزدیک کنیم.

وی گفت: سازمان تجارت جهانی که محصول نظام پس از فروپاشی شوروی و در واقع پس از جنگ سرد است، کاملاً با نظام اقتصاد بین‌الملل سالهای دهه ۵۰، ۶۰ و ۷۰ میلادی متفاوت می‌باشد. این سازمان، اولین سازمانی است که پس از تحولات اخیر یعنی فروپاشی شوروی سابق و تحول در مدل‌های توسعه، ایجاد شده است، از طرف دیگر مشارکت بسیار فعالانه کشورهای در حال توسعه در این سازمان بسیار بااهمیت است و هم‌اکنون از ۱۳۰ کشور عضو گات، بیش از یکصد کشور در حال توسعه می‌باشند و ۲۰ کشور نیز درخواست عضویت در آن را دارند.

امیدبخش گفت: با بررسی قاطع می‌توان گفت بیشترین پژوهشی که در ایران در مورد یک سازمان بین‌المللی صورت گرفته، در مورد گات بوده است و هم‌اکنون آنقدر شناخت وجود دارد که بتوان در مورد عضویت یا عدم عضویت در این سازمان تصمیم‌گیری کنیم.

آقای امیدبخش یادآور شد: اگر عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی را به صورت «کمی» بررسی کنیم، به ارقامی که گویای مثبت یا منفی بودن عضویت، بینجامد دست نخواهیم یافت.

وی تشریح کرد: تا زمانی که عضو این سازمان نشویم و درنیابیم که این سازمان چه میزان کاهش در تعرفه‌های ما و نیز تا چه حد آزادسازی تجاری را خواستار می‌باشد، به مثبت یا منفی بودن عضویت کشورمان در سازمان تجارت جهانی پی نخواهیم برد.

وی گفت: بررسی‌های انجام شده تاکنون بر اساس مقایسه‌ای و مشابه‌سازی بوده است، البته در زمینه محصولات کشاورزی بررسی‌هایی صورت گرفته ولی در زمینه کالاهای صنعتی هنوز نتیجه تحقیق مشخصی در دست نیست، ولی باید گفت اگر انتظار داشته باشیم که به صورت مشخص روی اثرات عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی ارقامی را ارائه دهیم، این عمل فعلاً مقدور نیست و حتی اگر هم مقدور باشد، رسیدن به ارقام کمی نمی‌تواند ملاک جامع و کاملی برای تصمیم‌گیرندگان باشد.

آقای امیدبخش گفت: برای بررسی اثرات عضویت در سازمان تجارت جهانی باید دید اولاً صادرات غیرنفتی ما را چه اقلامی تشکیل می‌دهند. اگر این صادرات خشکیار، پوست، پسته، میوه، فرش و... باشد و کالاهای صنعتی درصد ناچیزی از آن را تشکیل دهد، عضویت در سازمان

تجارت جهانی وضعیت تجارت خارجی ما را چندان متحول نخواهد ساخت. چون قاعدتاً اولین منفعت کشور ما از عضویت در این سازمان مواجه شدن تعرفه‌های کاهش یافته دیگر کشورهای عضو است که در حال حاضر مشکل اصلی توسعه صادرات غیرنفتی کشور ما مشکل تعرفه دیگر کشورها نیست، مشکلات دیگری است که ما در مراحل اولیه صدور کالا داریم و در واقع نظام صادراتی کشور ما دچار اشکال است و تا وقتی که نتوانیم در داخل این نظام صادراتی را سامان بخشیم، در مرحله بعد که ورود به بازارهای خارجی می‌باشد، قدر مسلم کاری از پیش نخواهیم برد.

آقای امیدبخش گفت: نباید صادرات غیرنفتی و عضویت در سازمان تجارت جهانی را از «منظر» کاهش تعرفه‌های بین‌المللی دنبال کنیم، چون ما مباحث بسیار جدی‌تر و ساختاری‌تری در رابطه با عضویت در این سازمان داریم که باید آنها را ابتدا سامان بخشیم.

امیدبخش گفت: تجارت ما وابسته به ارز نفتی است و درآمدهای ارزی حاصل از صدور نفت در این امر دخیل است. اگر این وابستگی حل شود، عضویت در سازمان تجارت جهانی موضوعیت خود را پیدا می‌کند، اما با ساختار فعلی، عضویت در این سازمان نفعی را برای ایران دنبال ندارد.

وی یادآور شد: ایران باید ساختار تجارت خارجی خود را تغییر دهد، چرا که این ساختار دارای رفتار وارداتی است، صادرات غیرنفتی را نیز ما بیشتر از بعد کسب درآمدهای ارزی نگاه می‌کنیم نه از بعد توسعه‌ای.

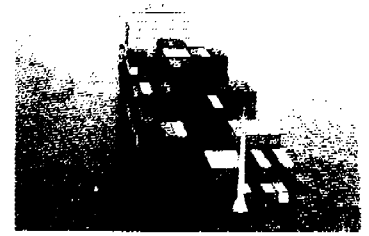
آقای امیدبخش تأکید کرد: بحث صادرات غیرنفتی امروز ابزاری برای توسعه اقتصادی کشورها شده است. وی به

آزادسازی تجاری پس از پایان جنگ تحمیلی اشاره کرد و گفت: آزادسازی تجاری در ایران به منظور تأمین کمبودهای اساسی و پاسخ به تقاضاهای اجابت نشده در کشور بوده در صورتی که هدف آزادسازی تجاری بهره‌گیری از تحولات و نوآوری‌های تکنولوژیک برای توسعه صادرات است. در این زمینه صنایعی که دارای توان رقابتی در بازارهای بین‌المللی می‌باشند، گزینش و تقویت می‌شوند.

آقای امیدبخش گفت: باید بحث عضویت در سازمان تجارت جهانی را «همزمان» با تحول مدل تجارت خارجی کشور دنبال کنیم. دوران مدل تجارت خارجی کنونی و دوران صادرات تک محصولی سپری شده است. بنابراین صادرات یک کالا که در حقیقت ماده خامی به نام نفت است، توسعه را در کشور به دنبال ندارد. بلکه صادرات کالاهایی توسعه را به دنبال دارد که دارای ارزش افزوده زیادی باشند و عوامل اقتصادی متعددی در تولید آنها مشارکت داشته باشند. به طور مثال تولید یک بشکه نفت را اگر با تولید یک دستگاه کامپیوتر مقایسه کنیم، می‌بینیم عوامل متعددی از نیروی انسانی گرفته تا ابزار، در تولید کامپیوتر دخیل هستند، در صورتی که برای تولید یک بشکه نفت که ماده آن خدادادی است از چاه بیرون آورده می‌شود و انسان نقشی در تولید آن ندارد.

آقای امیدبخش گفت: صرف عضویت در سازمان تجارت جهانی دلیلی بر متحول شدن تجارت خارجی ما نیست، بلکه کشورها می‌توانند از عضویت در این سازمان منتفع شوند که مدل تجاری آنها متحول شده و در تجارت جهانی ادغام شوند.

آقای امیدبخش گفت: برای عضویت

در سازمان تجارت جهانی ابتدا باید آزادسازی تجاری را پیشه سازیم، یعنی باید بتدریج حضور شرکتها و کالاهای خارجی را در ایران پذیرا باشیم. اما در حال حاضر روند تجارت در ایران گویای این مطلب نیست و عدم حضور ما را در بازارهای بین‌المللی نشان می‌دهد.

وی گفت برای عضویت در سازمان تجارت جهانی باید ساختار تجاری ایران تغییر یابد و موضوع گات را باید بعنوان یک موضوع استراتژیک و در چارچوب سیاستهای کلی توسعه‌ای و تجاری دنبال کنیم و قبل از هر چیز باید مشخص شود که مدل توسعه ایران چیست؟

وی در جمع‌بندی نهایی در زمینه عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی و اثرات آن روی کالاهای غیرنفتی گفت:

۱- عضویت در سازمان تجارت جهانی در صورتی که بتوانیم با برنامه‌ریزی دقیق از فرصتهای پیش‌آمده استفاده کنیم در بلندمدت به نفع ایران است.

۲- عضو شدن در سازمان تجارت جهانی گام اساسی برای حضور فعال در نظام اقتصادی بین‌الملل است.

۳- عضویت در سازمان تجارت جهانی باعث می‌شود ساختار تجاری کشور از واردات به سوی صادرات تغییر یابد.

۴- قبل یا همزمان با عضو شدن در سازمان تجارت جهانی باید آزادسازی تجاری را به صورت تدریجی و مرحله‌ای پیاده کنیم تا پس از عضویت محیط اقتصادی آماده بهره‌برداری از مزایای

اقتصاد بین‌الملل شود و به توسعه اقتصادی کمک کند.

آقای امیدبخش در پایان گفت: در رابطه با عضویت در سازمان تجارت جهانی ما پی می‌بریم که اقتصاد و تجارت کشور ما دچار چه مشکلاتی است. لذا ما نمی‌گوییم عضو شویم یا نشویم، بلکه باید به جامعه و برنامه‌ریزان و کارشناسان، «آگاهی» داد تا شناخت درست از نظام فعلی اقتصاد بین‌الملل و سازمان تجارت جهانی و نیز وضعیت کوتاه‌مدت و بلندمدت تجاری و اقتصادی ایران را پیدا کنند، آنگاه خود می‌توانند دریابند که عضویت مفید است یا خیر؟

ماحصل بحث:

تحولات نظام اقتصادی، تجاری جهان به سرعت پیش می‌رود و روند تجارت جهانی خواه‌ناخواه به سوی آزادسازی، رفع موانع غیرتعرفه‌ای و کاهش تعرفه‌های گمرکی گام برمی‌دارد. اقتصاد جهان به سمت بهره‌گیری بهینه از منابع جهانی و تقسیم جدید منافع اقتصادی پیش می‌رود. با وجود آنکه بلوکهای منطقه‌ای خودمانی در آزادسازی تجارت بین‌المللی تلقی می‌شوند، با این حال عدم حرکت به سوی آزادسازی تجاری، اقتصادی، مالی و ... تبعات منفی بسیار از جمله در حاشیه ماندن در تجارت بین‌المللی را به همراه خواهد داشت.

این امر در بلندمدت دسترسی به بازارهای بین‌المللی واقع در حوزه فعالیت سازمان تجارت جهانی را دشوارتر و رقابت در این بازارها را فشرده‌تر خواهد ساخت. از آنجا که توسعه صادرات غیرنفتی یگانه‌راه حیات و بقای اقتصاد ایران تلقی می‌شود نظام اقتصادی کشور در حرکت به سوی اقتصاد جهانی و ادغام در آن، ناگزیر است.

در این مسیر حرکت که در واقع یک تصمیم‌گیری و عزم ملی را طلب می‌کند، تمامی نهادهای اقتصادی اعم از دولتی و خصوصی می‌بایست مدیریت بهینه خود بر منابع و تصمیم‌گیری‌های اساسی را بسیج نماید تا بتواند به پویایی توسعه و رشد اقتصادی دست یابد. اگرچه عضویت در سازمان تجارت جهانی باعث خواهد شد که برخی اهرمهای سیاستهای اقتصاد ملی کارایی خود را از دست بدهد و حتی کنار گذاشته شود، اما در بلندمدت می‌تواند به توسعه صادرات غیرنفتی کمک کند و بقای سالم اقتصاد کشور را تضمین نماید.

در این روند برخی از ضوابطی که خواه ناخواه باید نظام اقتصادی کشور به آن گردن نهد، با قانون اساسی کشور تضاد خواهد داشت. از این رو بررسی همه‌جانبه، اتخاذ تصمیم نهایی و حرکت در جهت تصحیح مقررات الزامی است، اما در تعیین راهبرد و راهکارهای این اقدام، زمان و نحوه عمل اهمیت ویژه‌ای دارد که مسؤولان و برنامه‌ریزان اقتصاد کشور لاجرم باید بدان توجه داشته باشند.

با این وصف از مجموع بحثهای انجام شده، این نتیجه‌گیری به دست می‌آید که پیوستن به سازمان تجارت جهانی هر چند با تحمل دشواریها در کوتاه و میان‌مدت، خالی از منافع بلندمدت اقتصادی نیست.

